

Viva Västerbotten

En studie om när holländare flyttar till
Västerbotten för att bli mjölkbönder

Ina Holmgren

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2023

Viva Västerbotten. En studie om när holländare flyttar till Västerbotten för att bli mjölkbönder

Viva Västerbotten. A study about when Dutch people move to Västerbotten to become dairy farmers

Ina Holmgren

Handledare: Emma Sahlström, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Examinator: Patrik Oskarson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling
Kurskod: EX0888
Program/utbildning: Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2023
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Livsstilsmigration, lokal gemenskap, drivkrafter, holländare, mjölkbönder, Västerbotten

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelning en för landsbygdsutveckling

Sammanfattning

Under de senaste åren har de svenska mjölkbönderna blivit allt färre. Samtidigt så har möjligheterna för mjölkproduktion stramats åt ytterligare i Holland vilket gör att fler holländare ser möjligheter i Sverige. Genom att använda begrepp som livsstilsmigration, en lokal gemenskap och drivkrafter kommer jag undersöka holländares motivation att migrera och bli mjölkbönder i Västerbotten.

I och med den pågående rationaliseringen i det svenska jordbrukssamhället är det intressant att undersöka varför holländare ser möjligheter till en produktion här när trenden i landet är att fler bönder lägger ner än startar upp. Syftet med studien är att få en djupare förståelse för vad det är för drivkrafter som får holländare att välja att migrera till Sverige och vad de ser för möjligheter för att bli mjölkbönder i Västerbotten.

Studien visar att det främst var de ekonomiska möjligheterna som lockade familjerna att flytta till Västerbotten. Här är priserna på gårdar och mark lägre än i Södra Sverige och i Holland samtidigt som klimatet ger goda förutsättningar för en hållbar produktion. Att flytta från ett trångbott urbaniserat land för att få flytta ut närmre naturen och få möjlighet att se sina barn växa upp på landsbygden var också starka drivkrafter för informanterna.

Nyckelord: livsstilsmigration, en lokal gemenskap, drivkrafter, holländare, mjölkbönder, Västerbotten

Abstract

In recent years, the Swedish dairy farmers have become fewer and fewer. At the same time opportunities for dairy production have been limited in The Netherlands which means that more Dutch people sees opportunities in Sweden. By using concepts like lifestyle migration, community and driving forces I will investigate Dutch people's motivations to migrate and become dairy farmers in Västerbotten.

With the ongoing rationalization in the Swedish agriculture society, it is interesting to investigate why the Dutch see opportunities for a production here when the trend in the country is for more farmers to shut down then to start up. The purpose of this study is to gain a deeper understanding for which driving forces is involved in the decision to migrate to Sweden ad what opportunities they see to become dairy farmers in Västerbotten.

The study shows that it was mainly the economic opportunities that attracted the families to move to Västerbotten. Here are the prices on farms and land cheaper than in South of Sweden or in the Netherlands and at the same time the climate provides good condition for sustainable production. To move from a crowded urbanized country and to get to move closer to the nature and having the opportunity to see their children growing up in the countryside were also strong driving forces for the informants.

Keywords: Lifestyle migration, Community, driving forces, Dutch people, Dairy farmers, Västerbotten

Innehållsförteckning

Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställning.....	7
1.2 Bakgrund.....	7
1.3 Tidigare forskning.....	8
1.4 Begreppsförtydligande	10
Metodavsnitt	11
2.1 Urval och genomförande.....	11
2.2 Intervjuer	12
2.3 Etik vid Intervjuer.....	13
Teori och begrepp	14
3.1 Livsstilmigration.....	14
3.2 Lokal gemenskap.....	15
3.3 Drivkrafter.....	16
Resultat och diskussion	18
4.1 Viva Västerbotten.....	18
4.2 En livsstil värd att migrera för.....	21
4.3 Ett holländskt Community	24
4.4 Holländska drivkrafter	26
Avslut	28
5.1 Avslutande ord	28
Referenslista	30
Bilaga 1	34

Inledning

Under de senaste decennierna har de aktiva bönderna i Sverige blivit allt färre (Jordbruksverket, 2021). En hårt pressad näring gör det svårare för nya och unga att ta över och starta upp en jordbruksverksamhet. Samtidigt i Holland, har den holländska staten stramat åt regleringar av landets jordbruksproduktion (ATL, 2022) och allt fler bönder letar gårdar utanför landet där förutsättningarna för utveckling av mjölkproduktionen ser bättre ut. Redan under tidig efterkrigstid sågs holländare migrera över Atlanten till Kanada för att hitta bättre förutsättningar för mjölkproduktion där (Schryer, 2006). I Västerbotten har vi sedan 2016 fått fler och fler mjölkgårdar med holländsk bakgrund (SVT, 2019). Speciellt i en kommun i Västerbottens kustland, i Robertsfors kommun, finns det i dag ett flertal mjölkgårdar med ägare som ursprungligen kommer från Holland (ibid). Jag kommer i den här studien undersöka varför de valt att migrera hit och vad det är som drivit dem till att bli mjölkbönder i Sverige.

Min uppväxt på en mjölkgård i Robertsfors kommun ligger till grund för hur jag ser på mitt liv idag och mina intressen. Jag har med egna ögon sett och upplevt delar av den storleksrationalisering som förändrar vår landsbygd så drastiskt idag. Storleksrationaliseringen har växt fram som en form av utveckling av jordbruket då det är svårt att finna lönsamhet som mindre jordbrukare (Flygare & Isacson, 2003). De gårdar som inte väljer att investera och utvecklas kommer till slut att slås ut då de blir oattraktiva och olönsamma för företagaren. Redan ifjol våras gick ATL ut med artikeln "Avvecklingsvåg i Västerbotten" där det framgick att det var över 10 mjölkgårdar som skulle lägga ner på kort tid på grund av det hårda ekonomiska läget (ATL, 2022, (1)).

Det krävs ett stort ekonomisk kapital för att kunna köpa en gård idag, vilket gör det svårt för den utan en familjegård att ta över, att bli bonde. Det här kan i sin tur leda till en negativ befolkningsökning och sämre utbud av arbetstillfällen på landsbygden när gårdarna blir färre. Vilket i förlängningen kan få påverkan på landsbygdsutvecklingen då det finns färre medel och färre människor boende på landsbygderna. Med en fortsatt växande befolkning som behöver födas och en avvecklande näring riskerar det här i slutändan också vår livsmedelsförsörjning. Det är viktigt att förstå vad som händer med vår livsmedelsförsörjning då den

påverkar även oss som inte är aktiva jordbrukare också. Vad som händer på den svenska landsbygden påverkar inte bara vår möjlighet till lokal mat utan även hur vi ser på landsbygden (Woods, 2011). Den utvecklingen som sker på landsbygden kommer att påverka framtida landsbygdsutveckling, jordbrukspolitik och vårt sätt att förstå framtidens livsmedelsproducenter.

1.1 Syfte och frågeställning

I och med den pågående rationaliseringen i det svenska jordbrukssamhället är det intressant att undersöka varför holländare ser möjligheter till en produktion här när trenden i landet är att fler bönder lägger ner än startar upp. Syftet med studien är att få en djupare förståelse för vad det är för drivkrafter som får holländare att välja att migrera till Sverige och vad de ser för möjligheter för att bli mjölkbönder i Västerbotten.

Mina frågeställningar lyder således:

*Vad är det för drivkrafter som fått holländare att migrera till Västerbotten?
Hur är deras val att migrera relaterat till att de vill bli mjölkbönder?*

1.2 Bakgrund

I Holland är det trångt mellan både människor och gårdar och ärver du inte en gård, krävs det stora ekonomiska kapital för att få tillgång till gårdar och mark. I Holland bor det 507 personer per kvadratkilometer och i Västerbotten bor det 5 personer per kvadratkilometer, för att ge ett perspektiv på folktätheten (SCB, 2023). Som ytterligare press på bönderna har den holländska staten beslutat om att reducera landets utsläpp av kväve fram till 2030 (Brussels report, 2022). Det här innebär i praktiken att det behöver bli färre gårdar med färre djur i landet, vilket bönderna kraftigt har demonstrerat mot (Jordbruksaktuellt, 2023). Jag tolkar det som att staten tvingar företag att lägga ner sin produktion för att landet ska nå sina klimatmål.

I Sverige blir det färre mjölkföretag och trenden är fortsatt negativ (LRF, 2023). I jämförelse med Holland finns det dock goda ekonomiska förutsättningar för att köpa gård och driva mjölkproduktion. I Norra Sverige är gårdspriserna lägre och det finns även statliga bidrag för att jämna ut skillnaderna i produktionsmöjligheter jämfört mot södra Sverige (Jordbruksverket, 2023 (1)). Det var 2016 som den första holländska mjölkbonden flyttade till Västerbotten och Normejerier fick en holländska mjölkleverantör och efter det har det bara blivit fler (SVT, 2016).

Västerbotten är ett län i Norrland som sträcker sig från kusten i Bottenviken ända upp till Fjällen och norska gränsen. Residensstaden är Umeå där det också finns två universitet, Umeå universitet och Sveriges lantbruksuniversitet. Jordbruksproduktion är till största del belägen längs kustremsan där Robertsfors kommun sticker ut som en av de kotätaste i hela landet med sina 0.5 ko per invånare (Jordbruksverket, 2019). I Västerbotten arbetar ca 2% med jordbruk (NE, 2023) men i Robertsfors kommun är snittet högre, där cirka 8% av befolkningen arbetar inom jordbruk och det vanligaste företagen i kommunen är just jordbruksföretag (SCB, 2022). I kommunen ligger också Norrmejeriers ostlager för Västerbottensosten som endast produceras i Burträsk.

Mejeriets ledord är ”Gör gott för Norrland” vilket ska visa för konsumenterna att råvaran produceras lokalt. Ledordet hjälper också till att förklara att genom att handla lokalt bidrar du som konsument till ett bevarande av den biologiska mångfalden, öppna landskap och med att skapa arbetstillfällen på landsbygden (Norrmejerier, 2023). Då mejeriet endast står för knappt 10% av rikets totala mjölkinvägning har mejeriet svårare att följa med i de globala marknadsvängningarna vilket kan ge ett sämre a contopris (mjölkpriset ut till bonden från mejeriet) ut till mjölkleverantörerna (Jordbruksverket, 2021). Det här innebär att mjölkbönderna är i större behov av nationella stöd för att det ska ha samma ekonomiska möjligheter som mjölkbönder i södra Sverige vilket påverkar förutsättningarna för mjölkproduktion.

En näring med en negativ trend. Där det är många bönder som närmar sig pension och där det är svårt för nya att starta upp företag riskerar mejeriet att på sikt kunna förlora en märkbar del av sin mjölkinvägning. Det gör att det eftertraktas och välkomnas framtidstro för att invägningen av mjölk ska bibehållas och få möjligheter att öka. En önskan om ett bevarande av mängden invägd mjölk går i god ton med att Sverige 2017 antog en livsmedelsstrategi för att bevara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där produktionen har möjlighet att öka för att stärka den inhemska livsmedelsberedskapen på sikt (Regeringskansliet, 2017). Att förstå förutsättningarna för mjölkproduktion i Norrland jämfört mot andra platser kan hjälpa till att förklara varför holländarna ser Västerbotten som ett attraktivt område att bli mjölkbönder på.

1.3 Tidigare forskning

Genom alla tider har vi migrerat i hopp om att hitta en bättre tillvaro. Det finns olika typer av migration där du kan bli påtvingad att migrera på grund av krig, svält eller naturkatastrofer. (ISO, 2021). Efter andra världskrigets slut valde många

europiska bönder att lämna kontinenten och flytta till Kanada för att slippa undan det trauma av död som drabbat Europa som hårdast (Wollenswinkel & Weersink, 2001). Redan då var produktionen i Holland begränsad vilket gjorde att man migrerade i hopp om att hitta bättre förutsättningar för utveckling av mjölkproduktionen (ibid). Migration kan också handla om en frivillig förflyttning där du flyttar på grund av kärlek, arbete eller för att förverkliga dina livsdrömmar.

Livsstilmigration är ett begrepp som använts för att studera fenomenet när människor väljer att frivilligt migrera för att finna en högre livskvalitet (Benson & O’Rielly, 2009). De här livsstilmigranterna har det redan relativt bra ställt men väljer att migrera för att uppnå sina livsmål snarare än att fly från något. (ibid). Eimermann (2015) använder begreppet för att studera varför entreprenörer flyttar till den svenska landsbygden och vad det får för påverkan på den lokala utvecklingen. Han undersöker vilka push and pull-faktorer som har lett till besluten att flytta. De push faktorer som han hittade handlade främst om upplevelser om trängsel, stress och en väldigt urban miljö som både påverkade hans informanter i hemmiljön och i deras arbete. Som pull-faktorer fann han lugnet och närheten till den svenska naturen. (ibid).

I en kandidatuppsats från 2011 använder Wangerfors begreppet livsstilmigration för att undersöka hur en kommun i södra Sverige drivit ett projekt för att öka invånarantalet i kommunen genom att rekrytera holländska familjer. Inflyttningen till landsbygden skulle hjälpa till att ”rädda landsbygden” då ett minskat invånarantal ansågs som ett landsbygdsproblem. Några av faktorerna för holländarna att flytta var att de ville ha mer utrymme och mindre stress samtidigt som de ställde kvar om att kunna försörja genom arbetstillfällena. Något som sågs som push och pull-faktorer enligt Andersen & Engström (2005). Push och pull-faktorer är det som får dig att vilja lämna din nuvarande plats och vad det är som drar dig till ett annat. Wangerfors (2011) fann att faktorerna för att vilja migrera var väldigt relaterbara till begreppet livsstilmigration.

Liknande resultat har Eriksson Robertsson sett i sin masteruppsats 2010 där hon undersöker motiven för inomeuropeisk migration till Sveriges landsbygder. Migranterna uppger ha känt trängsel och stress och velat hitta en lugn och naturnära livsstil vilket har angetts som stora faktorer för migrationer och som starkt kopplats till livsstilmigration. (ibid). Push och pull-faktorer kan kopplas till vilka drivkrafter som finns för att vi ska handla på ett visst sätt även utanför migrations begreppet. I en kandidatuppsats från 2013 använder Stenback drivkrafter som begrepp för att finna teman i vad det finns för drivkrafter hos mjölkbönder. Hen finner att entreprenörskap är en stark drivkraft som trots dåliga förhållanden motiverar bönder att fortsätta med sin produktion (ibid).

Den här tidigare forskningen har legat till grund för de val av teorier och begrepp som jag valt att använda för min studie. Det då jag undersöker drivkrafter till att migrera till ett annat land och valt att koppla det till mina informanternas livsdrömmar att en dag kunna förverkliga de drömmarna. Jag kommer att utgå från begreppet livsstilsmigration för att få en förståelse för varför mina informanter har valt att flytta och nå sina livsmål i ett annat land. För att fördjupa förståelsen kommer jag också att använda mig av begreppen drivkrafter och lokal gemenskap (översatt från engelskans Community i Gunnarsdotter, 2005). Definitionen av begreppen kommer att förklaras och utvecklas under rubriken teori på sida 14.

1.4 Begreppsförtydligande

I texten kommer jag att benämna de hitflyttade holländarna för *holländare* och *informanter* när jag hänvisar till de personer som jag intervjuat. Det till trots att flera av informanterna har sitt ursprung i olika delar av Nederländerna, inklusive Holland som är en region i landet. Anledningen till det är för att det är så dem presenterar sig själva. Jag har fått dem introducerade och presenterade för mig som holländare från Holland eller Nederländerna. Av samma anledning har jag valt att referera till Holland i stället för till Nederländerna som land. Det för att inte skapa förvirring eller oklarheter genom att skilja på holländare och nederländare då det i studien är samma typ av människor som valt att flytta hit till Sverige. I studien lägger jag inte heller någon vikt på från vilket område informanterna kommer ifrån utan lägger större vikt på området de valt att flytta till vilket stärker mitt förtydligande av begreppen.

Metodavsnitt

I det här kapitlet kommer jag att presentera min metod och hur jag valt att lägga upp insamlingen av empiriskt material genom kvalitativa intervjuer (Creswell & Creswell, 2018). Jag kommer att presentera min etik, mitt urval, genomförande och den process som tagit fram min intervjuguide. Jag kommer också diskutera min reliabilitet utifrån det urval av informanter som gjorts.

2.1 Urval och genomförande

I min studie utgår jag ifrån de holländare som flyttat från Holland till Västerbotten och blivit mjölkbönder under de senaste sju åren, från 2016 och framåt. Det då den första holländaren att köpa gård här flyttade hit då (SVT, 2016). Mina semistrukturerade intervjuer har skett med fyra aktiva mjölkbönder i Robertsfors kommun och en i Skellefteå kommun. Jag skickade ut förfrågningar om det fanns intresse för att ställa upp på intervjuer till sju olika gårdar, varav alla ställde sig positiva till förfrågan. Det finns efter den efterforskning jag gjort genom gemensamma kontakter totalt åtta gårdar där ägarna har ursprung i Holland. sex av gårdarna ligger i Robertsfors kommun och två i Skellefteå kommun. Jag valde dock efter fem genomförda intervjuer att avbryta insamlingen av empiriskt material då tidsgränsen för uppsatsen var begränsad. Jag valde också att avbryta för att jag insåg att jag nått en punkt i insamlingen av material där jag fick liknande svar på mina frågor i min intervjuguide vilket tyder på att jag nått en mättnad i insamlingen av material (Cresswell & Cresswell, 2018). Intervjuguiden går att läsa i *bilaga 1*.

Fyra av fem intervjuer genomfördes på svenska och den femte på engelska då informanterna kände sig mer bekväma och tillfreds med det engelska språket än det svenska. Samtliga av intervjuerna genomförs i informanternas hemmiljö där vi i de flesta fall satt runt deras köksbord vilket gav en hemtrevlig och trygg miljö att prata i. Det är positivt att skapa en trygg och lugn intervjumiljö för att ge informanterna förutsättning att tala fritt även om saker som kan vara känsliga (Robson & McCartan, 2016). I det här fallet var det ett självklart val då alla informanter även bor på sina gårdar, vilket skapade en relation med mina frågor i intervjuguiden (*bilaga 1*).

Jag har kommit i kontakt med informanterna genom gemensamma kontakter, sociala tillställningar på orten och inom jordbruksföreningar såsom LRF:s ungdomsförbund och mejeriföreningen. Därav också att jag inte kommit i kontakt med den sista gården som ligger geografiskt längre bort. Det här gjorde att urvalet av informanter skedde väldigt naturligt då jag kände till dem sedan innan. Att urvalet skett naturligt betyder inte att det är gynnsamt för uppsatsens innehåll och resultat utan snarare tvärtom där jag fått reflektera över hur jag kan få samtliga informanter att känna sig involverade och inte utvalda på grund av mitt sociala fält. Då jag dock inte har kännedom om samtliga holländska mjölkbönder i området har mitt sociala nätverk spelat roll i urvalet och därför också påverkat utfallet av empiriskt material. Det hade varit fördelaktigt att intervjua samtliga gårdar med holländsk bakgrund. Det till trots att jag nått en mättnad i mitt material. Det hade skapat en gemenskap och förutsättning för samtliga att känna sig delaktiga, hörda och ge dem möjligheter att ge sina upplevelser vilket jag ser som något väldigt positivt för etiken i min uppsats, då jag i det fallet inte uteslutit någon.

2.2 Intervjuer

Från tidigt i processen ville jag göra semistrukturerade intervjuer för att fånga de informanternas egna upplevelser, känslor och erfarenheter. Semistrukturerade intervjuer är passande att göra då jag eftersökte informanternas egna upplevelser och ville ge dem möjlighet att ta upp egna händelser som de själva såg som relevanta beroende på hur de tolkade mina frågor (Bryman, 2002). Jag ville också kunna ställa följdfrågor i de ämnen som kom upp och vara flexibel i mitt intervjuande. Min intervjuguide är uppdelad i fyra olika teman med tillhörande underfrågor (ibid). Tanken var att beroende på informanternas förståelse för temafrågorna och deras respons kunna ställa de underfrågor som jag såg som relevanta för att få fram den information jag eftersökte. Intervjuguide med frågor kan läsas i *Bilaga 1*. Nedan har jag valt att kort presentera de informanter jag har intervjuat.

På gård ett bor Mark som idag har hunnit äga sin gård i några år. På gård två träffar jag Sanna och Stefan som också haft sin gård i några år. På gård tre bor Erik som ägt sin gård i några år, på gård fyra bor Peter och Anna som ägt sin gård i knappt ett år. På femte och sista gården bor Johan och Sofia som ägt sin gård i knappt ett år. Gemensamt för samtliga informanter är att de alla har en familjär koppling till jordbruk och mjölkproduktion genom att någon i familjen eller släkten har varit eller är mjölkbönder. Gemensamt för dem är också att ingen har haft en produktionsgård i Holland att sälja innan de flyttade hit till Sverige. Fyra av de fem gårdarna drivs konventionella medan den sista drivs ekologisk.

2.3 Etik vid Intervjuer

Jag har valt att använda mig av fingerande namn för att presentera mina informanter. Fingerade namn innebär att informanten har fått ett oäkta namn för att göra informationen anonym (Robson & McCartan, 2016). Då jag gjort intervjuer med en majoritet av de holländska mjölkbönderna i området har jag valt att hålla deras namn och annan privat information anonym. Det för att ge dem en trygghet och säkerhet att tala fritt under intervjuerna trots att de bor på en mindre ort där alla känner alla. Valet att hålla deras information privat har jag gjort av respekt trots att majoriteten av informanterna inte kände att den typen av anonymitet varit nödvändig för den information jag samlat in.

Det kan vara komplicerat och känsligt att intervjua människor man är nära bekant med och känner. Det kan också vara komplicerat att bedriva forskning eller studier på hemmaplan. Det för att man har lättare att missa viktiga aspekter som kan spela roll i ens resultat som man tar för all dagliga när man forskar i sin hemmiljö (Robson & McCartan, 2016). Med min bakgrund som uppväxt på mjölkgård och med mitt stora intresse för mjölkproduktionen kan jag finna både positiva och negativa effekter på mitt resultat. Det positiva är att jag är relativt väl insatt i den jordbrukspolitik och regler som informanterna förhåller sig till som mjölkbönder. Jag är även väl bekant med deras produktionsgren och vad deras dagliga arbete innebär. Negativt med min position till informanterna är att jag kan missa viktiga detaljer som jag som insatt inte anser relevanta och det är något jag behöver reflektera över. Det kan också vara känsligt då jag är bekant med informanterna sedan innan och ifall de därmed inte är bekväma med att ge sina upplevelser till mig då jag står dem för nära (Vetenskapsrådet, 2017). Studien undersöker dock informanternas egna upplevelser, drivkrafter och processer vilka jag inte känner till.

Teori och begrepp

I det här kapitlet kommer jag att presentera mina begrepp och de teoretiska ingångar jag använder mig av för att analysera och diskutera mitt material. Jag kommer att börja med att presentera livsstilsmigration som är det begrepp som jag funnit mest användningsbart för min studie. Jag kommer sedan att presentera två andra begrepp som är relevanta för att svara på mina frågeställningar. De begreppen är lokal gemenskap och samlingsbegreppet drivkrafter.

3.1 Livsstilsmigration

En migrant är någon som flyttar från en plats, tillfälligt eller permanent med anledningar som kan skilja sig från person till person (IOM, 2023). Livsstilsmigration är ett begrepp som beskriver en frivillig migration där du i stället för att söka trygghet och en säker ekonomi i första hand eftersträvar att finna en högre livskvalitet. I en artikel av O’Rielly och Benson (2009) försöker de avgränsa och förklara livsstilsigrations begreppet genom att sammanställa och analysera de studier som finns. Det finns tre olika varianter av livsstils migranter enligt O’Rielly & Benson: den som söker efter sol och värme vilken oftast bosätter sig på en solkust eller ö (the residential tourist), den som söker efter den rurala idyllen (the rural idyll seeker) och den som söker ett alternativt liv och livsstil (bourgeois Bohemian). Det finns tydliga exempel på hur olika typer av migranter passar in i de olika kategorierna när våra svenska pensionärer söker sig ner till Spaniens solkust efter pensionen eller när välställda människor flyttar från städerna och ut på landsbygden för att komma närmre naturen och bort från ”ekorrhjulet”. Man pratar då om en ny form av gröna vågen (Sandström, 2022).

Jag kommer framför allt använda mig av definitionen *the rural idyll seeker* av livsstilsigrationsbegreppet då mina informanter har flyttat till den svenska landsbygden och där sökt och funnit en del av de som drivit dem att migrera. I Woods (2011) skriver Michael om the rural idyll som en romantisering av landsbygden när Europa och USA blev urbaniserade. Den romantiserade bilden av landsbygden lockade människor ut på landsbygden för att slippa städernas stress, ljud och atmosfär. Woods diskuterar också hur människor utifrån ser på the rural gaze och hur vi konsumerar landsbygden samtidigt som andra lever av den på helt

andra sätt. The rural gaze kan översättas till landsbygdsbilden och kan beskrivas som en social konstruktion av hur vi ska se, konsumera och förstå landsbygden. Landsbygdsbilden talar också om hur vi inte ska se eller konsumera den enligt den sociala konstruktionen. Woods diskuterar också hur migration från de välställda städerna kan få en gentrifiering när migranter flyttar från städerna ut till bestämda områden på landsbygden, att vissa områden blir väldigt populära och attraktiva vilket gör dem åtråvärda. (Woods, 2011).

En annan forskare som använder sig av begreppet livsstilsmigration är Marco Eimermann (2015). Han använder begreppet när han presenterar varför holländare flyttar till den svenska landsbygden. Han menar i en artikel att flertalet av hans informanter flyttar på grund av den urbanisering och överbefolkning som finns i Holland. De aspekterna har påverkat både deras arbets och hemmiljö så pass att de valt att migrera. Han använder begreppet livsstilsmigration som förklaras av Benson och O'Riley (2009) där begreppet syftar till att förklara att livsstils migranter söker en högre livsstandard och livskvalitet. Han förtydligar också det privilegierade i att göra en frivillig migration för att hitta lyckan och att det inte är något som alla har möjlighet att göra. (ibid).

Jag kommer att använda O'Rielly och Bensons (2009) definition av begreppet där det syftar till att förklara hur människor väljer att migrera för att finna en högre livskvalitet. Jag kommer att använda begreppet för att hjälpa till att förklara vad som motiverat holländarna att flytta och varför de flyttat hit. Det kan även hjälpa till att förklara deras val att flytta för att få bättre förutsättningar för att bli mjölkbönder. I nästa del kommer jag att presentera varför jag valt att använda mig av lokal gemenskap som ett begrepp för att förklara fenomenet med hitflyttade mjölkbönder.

3.2 Lokal gemenskap

Begreppet *Community* är väl etablerat och igenkänt när forskare pratar om livet på landsbygden (Woods, 2011). Det är dock svårare att direkt översätta ordet. Yvonne Gunnarsdotter (2005) översatte i sin avhandling *Community* till *den lokala gemenskapen*. Begreppet kan översättas och förstås som en lokal gemenskap av aktörer som har likande intressen på en plats. Begreppet används inte sällan för att beskriva de sociala konstellationer som finns på landsbygden och samlar de människor som bor och lever där (Woods, 2011).

En lokal gemenskap ansågs länge vara en väldigt statisk territoriell konstruktion tills det under slutet av 1900talet fick ett mer symboliskt värde (Gunnarsdotter, 2005). Den här gemenskapen är socialt skapad av de människor både i och utanför

gemenskapen som upprätthåller den. Den upprätthålls av de som innefattas av gemenskapen med likande intressen och av de som är utanför gemenskapen och inte delar intresset. En lokal gemenskap är när du befinner dig innanför dess ramar, kan vara en givande, trygg och stärkande gemenskap. Samtidigt som den kan för den som inte befinner sig inom den, vara stötande och otillgänglig (ibid).

För att förstå begreppet djupare är det värt att nämna Putnams begrepp bridging och bonding (2002). En väldigt viktig del av en gemenskap är liknande intressen, en plats eller kulturell bakgrund, men också att det finns en tillit med de inbundna människorna. Begreppen används för att förklara vad socialt kapital betyder. I en gemenskap är det viktigt med tillit för det är genom tilliten vi bygger det sociala kapitalet som kan gynna våra egna intressen. När vi bygger upp ett socialt kapital inom en gemenskap kan det ses som bonding, eller som jag översätter det till inbundet kapital. Det innebär att grupper svetsas samman och blir tajtare, vilket i sin tur gör grupper mer motsägande. När vi i stället vill prata om bridging, så kan det översättas till överbyggande kapital som innebär att större grupper kommer närmre varandra och att vi då kan dra nytta av den typen av socialt kapital som då kan skapas. (Putnam, 2002).

Jag kommer att använda lokal gemenskap som begrepp för att hjälpa till att förklara och analysera de sociala konstellationer som skapas på landsbygden när det flyttar ett flertal holländare till samma område. Jag kommer också att använda mig av inbundet och överbyggande socialt kapital för att förklara hur viktig gemenskapen är. Begreppen kan även hjälpa oss förstå varför ett socialt kapital är viktigt och vad det kan tillföra. Hur en gemenskap på landsbygden fungerar och upprätthålls eller varför den inte gör det.

3.3 Drivkrafter

Jag har valt att använda mig av samlingsbegreppet *drivkrafter* för att analysera holländarnas motivation till att flytta och bli bönder. Jag har identifierat teman av underbegrepp som kan hjälpa mig att förstå vilka drivkrafter som är med och påverkar mina informanternas val att flytta och bli mjölkbönder.

Drivkrafter kan ses som det som driver en person att handla på ett visst sätt. Vi har beroende på var i samhället och i vilka lokala gemenskaper vi befinner oss i, olika handlingsutrymmen. Våra handlingar kan ha sitt ursprung i sociala, kulturella eller ekonomiska system. När vi utför våra handlingar, både undermedvetna och medvetna syftar vi till att förbättra vår position till omgivningen. När en människa har en stark handlingskraft kallar vi den inte sällan för entreprenörskap. Det är när

vi handlar utifrån en målbild och vi har en tydlig intention med vår handling (Landström & Löwegren 2009).

Ett annat tema som kom upp under mina intervjuer är längtan efter en högre livskvalitet och frihet. Frihet kan vara en stark drivkraft för att välja att migrera och flytta till ett annat land. Att ta steget att flytta för att försöka finna den frihet man själv drömmer om. Som Benson och O’Rielly (2009) skriver så kan livsstilsmigranter söka efter olika typer av lycka. Om vi utgår från att alla migranter söker efter bättre förutsättningar så söker en livsstilsmigrant ofta efter närhet till naturen, att utsättas för mindre stress och frihet från det urbaniserade livet vilket i sig kan leda till frihet. En livsstilsmigrant letar efter att finna en bättre version av sig själv, en version som inte existerar i hemlandet. Det är inte heller ovanligt att dessa livsstilsmigranter blir egenföretagare av samma anledning. (ibid).

Drivkrafter är en central del av min studie då jag i mina frågeställningar eftersträvar att ta reda på vad det är för drivkrafter som fått mina informanter att ta beslutet att migrera och varför de valt att flytta hit och bli mjölkbönder. Drivkrafter som begrepp kan hjälpa mig analysera vilka typer av krafter det är som motiverat informanterna att handla. Om de är drivna ekonomisk, socialt, kulturellt eller rent självförverkligande.

Resultat och diskussion

I den här delen kommer jag att presentera den informationen som framkom under mina intervjuer och analysera och diskutera den. Kapitlet är uppdelat i fyra delar. Första kapitlet *Viva Västerbotten* handlar om holländarnas beslut att flytta hit till Västerbotten. Kapitlet tar upp varför de valt att flytta just till Västerbotten och hur det kommit sig att ett flertal holländare har flyttat hit utan vetskap om varandra. Kapitlet tar också upp vilka förutsättningar som finns här och varför det lockar holländska entreprenörer. Kapitel 2, *En livsstil värd att migrera för* tar upp holländarnas process att flytta efter att de tagit beslutet att göra det. Det tar även upp deras motivation och drivkraft till det. Kapitel tre, *Ett holländskt Community* beskriver deras process att komma in i samhället i Sverige och dess svårigheter där den holländska gemenskapen på orten varit mer närvarande. Det sista och avslutande kapitlet i min resultatdel lyder *Holländska drivkrafter* och syftar till att beskriva och diskutera de drivkrafter som påverkat informanterna att flytta för att kunna bli mjölkbönder på en annan plats.

4.1 Viva Västerbotten¹

När jag åker på min tredje intervju får jag träffa Sanna och Stefan. När Stefan började arbeta i Sverige bodde han i Uppland. När han sökte sig till Sverige ville han få uppleva den svenska vintern för att själv få uppleva och förstå om paret skulle vara beredda att bo här, då Sverige har betydligt mer vinter än vad Holland har. Han hade också ett annat krav, att han skulle få arbeta hos en svensk mjölkbonde och det fanns två anledningar till det. För det första för att få se hur svenska bönder drev mjölkproduktion i Sverige. Han ville få se hur de hanterade regelverk och förhöll sig till lagar och hela jordbrukssystemet. För det andra ville han lära sig det svenska språket och det bästa sättet att göra det är att "bli tvingad" till det. Hade han arbetat hos en engelsktalande arbetsgivare hade det tagit honom betydligt längre tid att komma in i språket säger han.

¹ Viva Västerbotten är ett uttryck som används av LRF:s ungdomsstyrelse i Västerbotten för att visa vilka förutsättningar och aktiviteter som händer inom länet och att det är "här" det händer.

Efter att Stefan arbetat en tid i Uppland och hans fru stannat kvar i Holland blev paret uppmanade att söka sig norrut i sin jakt på att en dag kunna ha en egen gård. Sanna träffade genom sitt doktorerande på universitetet en forskare från Umeå som berättar att det finns väldigt goda förutsättningar för just mjölkproduktion här uppe. Samtidigt träffade Stefan en annan anställd som arbetat här uppe som uppmuntrar dem att åka upp och se sig omkring.

”Vi körde genom landskapet här, mot en gård vi skulle titta på, den första gården här. Vi såg hur landskapet öppnade upp sig runt gården och kände oss som hemma. Det påminde lite om Holland. Tre månader senare skrev vi på kontraktet och här är vi nu.” - Informant 2

Genom sina kontakter fick paret kontakt och vetskap om var de kunde hitta en lämplig gård. Det kan enligt Putnam (2002) vara ett sätt när överbyggande socialt kapital fungerar för att knyta ihop olika gruppers intressen. Som när holländare hittar en lämplig gård i Sverige genom sina befintliga kontakter. Det kan också visa på hur olika lokala gemenskaper får fördelar för individen. När Stefan via sitt dåvarande arbete kom i kontakt med en kollega som hade bekanta i Västerbotten och som kunde svara på de frågor han hade. Likadant gällde hur Sannas kontaktnät på universitetet gav henne kontakter som gav henne som individ fördelar precis som Gunnarsdotter (2005) skriver att det kan göra.

Paret som bott i en stad i Holland tidigare, berättar att de aldrig såg en framtid med barn i staden. Att få möjlighet att låta barnen växa upp på gård, där det finns utrymme för lek, upptäckt och lärande. Där det finns lerpölar att hoppa i och ängar att plocka blommor på, är viktiga livsdrömmar för paret. I Holland hade det varit omöjligt säger de. Här bor dem i utkanten av en by, i närheten av en av kommunens tätorter med dagis, livsmedelsbutik, skola och vårdcentral. Även utrymmet för en hållbar produktion med mark nära gården och med grannar som faktiskt räknas som grannar och lika nära som i en radhuslänga. Friheten som egenföretagare har varit en stor drivkraft för paret för att kunna hitta en högre livskvalitet. De berättar vidare om att det var måna om att inte behöva spendera långa och många timmar i bilen till och från arbete utan värderade sin tid högt. Trots Sannas akademiska bakgrund vill hon inte sitta inne vid datorn hela dagarna heller, hon säger att hon trivs mycket bättre utomhus med djuren. Paret valde att flytta från Holland för att kunna förverkliga sina drömmar. De fann det utrymme för en hållbar produktion samtidigt som de fann det utrymmet de saknat för att deras barn skulle få växa upp på landsbygden.

”Gräset är grönt och mjölken är vit här också men de ekonomiska förutsättningarna är bättre än på andra platser” - Informant 1

Mark berättar om förhållandena i Holland när jag träffar honom för en intervju. Han berättar att konkurrensen om mark är väldigt tuff, har du inte redan en familjegård i produktion att ta över är det nästan omöjligt att få fram det ekonomiska kapitalet för att köpa en gård med tillhörande mark. Han fick vetskap om Sverige och förutsättningarna här genom kompisar som sökt sig hit för att förutsättningarna för mjölkproduktion ansågs bättre. Mark menar att förutsättningarna för mjölkproduktion här i Norrland är det som fått honom att flytta och slå sig ner här. Han ville bli bonde, egenföretagare, och då fanns det inte tillräckliga förutsättningar i Holland. Här hade han möjlighet att köpa en gård med tillhörande mark och precis som citatet ovan menar han att det var ett entreprenörskapsperspektiv som fick honom att välja att flytta. Att få vara självständig och styra över sin tid är något han värderar väldigt högt och ger honom en högre livskvalitet än vad han hade i Holland. En stark målmedveten handlingskraft kan ses som entreprenörskap enligt Landström & Löwengrip (2009) och får här Mark att komma närmare sitt livsmål och självförverkligande.

När jag träffar Peter och Anna på en intervju berättar Peter om lugnet ute på den svenska landsbygden. När paret precis flyttat till Sverige och var på besök i Holland, kom de in i de holländska rutinerna igen på bara någon dag. Idag berättar han att det tar det långt över en vecka. När de besöker sitt hemland idag upplever de att det är trångt, högljutt och stressigt. Ur ett företagsperspektiv kan det vara positivt pointerar han, för det är en annan typ av konkurrens och försäljarna där är snabba, effektiva och har ett väldigt bra kundbemötande, till skillnad från här i Norrland. Här vet försäljarna att de styr marknaden på ett annat sätt och har därför inte samma press på sig att prestera eller att kunderna kommer att välja någon annan anser han. För det finns sällan det. Men lugnet att kunna bo så här, är övervägande. Det är livskvalitet berättar han. Här fanns också förutsättningar för att en dag kunna driva en familjegård tillsammans med sina barn, något som familjen drömt om.

” Ibland är du både snickare, mekaniker, biolog, barnmorska och veterinär – allt under bara några timmars tidsspann.” – Informant 1

Samtliga intervjuade beskriver att utrymmet skapar möjlighet för att skapa den livsstil de drömt om. Marco Eimermann (2015) skriver i sin artikel om att den urbanisering och Hollands överpopulation har varit en stark anledning för hans informanter att lämna Holland, precis som mina. Den frihet som egenföretagare och variationen de arbetet innebär, läs citat ovan, har också påverkat mina informanter. Här finns de förutsättningar de behöver för att kunna bli mjölkbönder. Det finns gårdar till salu, det finns mark att bruka och det finns rätt incitament statligt med en fungerande jordbrukspolitik. Gemensamt för mina informanter är att de valt att flytta för att uppfylla sina drömmar. De har inte valt att flytta för att bli rikare i

ekonomiskt kapital. De har inte heller valt att flytta för att finna en lugn solig plats att ta igen sig på efter pensionen såsom vi svenskar kan drömma om att flytta till Spaniens solkust på äldre dagar. Mina informanter uppfyller de kriterier O’Rielly och Benson (2009) har för sitt livsstilmigrations begrepp där du väljer att migrera för att finna en högre livskvalitet än den du har i ditt hemland De uppfyller kriterierna genom att vara relativt välställda och ha levt med en hög levnadsstandard i Holland men trots det längtat efter något mer.

När jag under en intervju frågade om varför hen flyttat till Västerbotten fick jag direkt motfrågan:

”Varför Västerbotten? Borde inte frågan i stället vara varför inte Norrbotten? Förutsättningar där är bra om inte ännu bättre än här, så varför har alla holländare samlats här? Det är intressant att veta varför holländarna kommer till Västerbotten men för att förstå fenomenet är det också relevant att förstå varför inte samma fenomen har uppstått där. Och om det kommer att ske i framtiden.” – Informant 1

Det går att spekulera om varför det fenomen som jag ser här i Västerbotten inte idag är synligt i Norrbotten men det är omöjligt att kunna svara på en sådan fråga i den här kandidatuppsatsen. Dock så kan en reflektion över motfrågan hjälpa till att visa vad det är som finns i Västerbotten som gör att det har samlats holländare i en kommun här. Gemensamt för mina informanter är deras starka kontaktnät i Sverige. Efter genomförandet av samtliga intervjuer kunde jag se att det fanns en gemensam nämnare i form av en affärsrådgivare som varit delaktig i majoriteten av informanternas process att köpa en gård här. Den här affärsrådgivaren har bidragit med sina erfarenheter, sin kunskap och framför allt sitt kontaktnät på orten. Det här är en ännu ett exempel på när överbyggande socialt kapital mellan grupper av människor skapar ett mervärde för individen (Putnam, 2002). Den här affärsrådgivaren behöver inte ha varit det enda som påverkat deras process att hitta en gård här, men hen har varit en nyckelperson i en framgångsrik process.

4.2 En livsstil värd att migrera för

”Jag kommer ihåg när jag och min syster, vi var 8 och 11 år gamla, fick hjälpa till och mjölka de 40 uppbundna korna. För att nå upp och sätta i pulsatorn till mjölkmaskinen fick vi ta av oss våra träskor och ställa oss på tå på dem.” – Informant 4

Gemensamt för samtliga holländare som jag har intervjuat i den här studien är deras tidiga kontakt med jordbruk inom familj och släkt. Alla har någon i deras närmaste familj, mor eller farföräldrar som har varit bönder och som har gett dem deras stora intresse för mjölkproduktion. Det har kunnat inspirera dem att en dag också vilja

bli mjölkbönder. Gemensamt för alla som är intervjuade är att ingen av dem har haft en gård i full produktion att ta över i Holland. De gårdar som far och morfäder ägt har lagts ner, då dem varit för små eller olönsamma. Någon har även sålt när priserna varit bra och gått lönsamt ur affären. De här har varit en anledning för att mina informanter valt att migrera och leta efter en plats med bättre förutsättning att leva och bo på som bönder. För gemensamt för mina informanter är också deras stora intresse och vilja att kunna bli mjölkbönder. De vittnar samtliga om att det är en livsstil att vara bonde och att det är huvudsaken till att de valt att flytta. De har samtliga valt att söka efter en högre livskvalitet precis som O’Rielly och Benson (2009) definierar deras livsstilsmigrationsbegrepp utifrån.

”Vad får man om man en biolog och en ekonom? – Bönder såklart!” – Informant 2

Man har i urminnestider sagt att vara bonde är en typ av livsstil. Du är bunden till ditt arbete dygnet runt då du ansvarar för levande djur som kräver omvårdnad. Under sommarhalvåret när vanliga anställda går på semester, arbetar många bönder långt över de standardiserade 40-timmars veckorna. Det finns intensiva perioder då du inte har tid till så mycket annat men det finns också perioder då det finns tid för familj, vila och återhämtning. Precis som att det inte passar alla att arbeta natt, passar nog den här livsstilen inte heller alla. Genom att gå all-in i den här livsstilen kan du få ut det mesta av den också. Driver du din gård som vilket annat företag som helst, förlorar du delar av den frihet som medföljer i det här livet anser Erik. Du behöver ha ett entreprenörskapstänk och drivas av utmaningar och ha en vilja att övervinna dem precis som Landström och Löwegren (2009) skriver när de definierar vad som är viktigt för en entreprenör.

”Jag hade arbetat i Nya Zeeland men Sanna tyckte det var för långt ifrån familj och släkt i Holland. Här bor vi nära till Umeå och Skellefteå, vi har lätt att hälsa på dem och dem att hälsa på oss.” – Informant 2

Det kan ses som ett stort beslut att flytta och migrera och lämna familj och släkt i hemlandet. Det är också ett stort beslut att lämna all den trygghet man har byggt upp på en plats för att flytta till en annan, och få börja bygga upp en ny gemenskap på en ny plats. Om man kommer som utomstående till en ort där det finns en stark gemenskap kan det vara svårt att komma in i den, om man inte uppfyller de krav som den lokala gemenskapen har i form av plats, kultur, norm eller intressen, den kan lätt bli en vi mot dem situation. Mina informanter känner samtliga att de har mottagits väl av den gemenskapen som finns på orten. Samtidigt vittnar flera av dem också att det kan vara svårt att lämna den holländska gemenskapen bakom sig, då den är väldigt närvarande på orten då det nu har samlats en mängd holländare

här. Vi diskuterar under en intervju att det i sin tur kan leda till att det kommer att bli svårare för andra holländare som kommer nu att komma in i den lokala gemenskapen då den holländska gemenskapen är för närvarande, det blir lättare en vi mot dem känsla som Gunnarsdotter (2005) också diskuterar i sin avhandling.

Flera av mina informanter hävdar dock att det har varit en trygghet att ha den holländska gemenskapen så nära. Att det skapat en vi-känsla och gett trygghet samtidigt som det har bevisat för dem att det finns goda möjligheter här, då de inte är ensamma. Tillgången och närheten till gemenskapen hemma i Holland genom tillgänglig infrastruktur som flyg och tåg nära, har också varit en avgörande faktor för några av informanterna att slå sig ner här.

”Framtiden finns i Norrland. Vi är starka här, vi härdar ut och klarar mycket.” - Informant 2

När dessa intervjuer tar form har precis Norrmejerier gått ut med sin första sänkning av a conto priset (mjölkpriset mejeriet betalar ut till bonden) och utan att veta säkert, så pekar marknaden på att det kommer att vara den första sänkningen i en rad av flera. Trots den stundande ekonomiska pressen som kommer att öka, ser informanten positivt på mjölkproduktionen här. Norrlandsstödet är ett nationellt stöd som betalas ut till mjölkproducenter som följer Jordbruksverkets krav för stöd. Det är ett riktat stöd, så är det beroende på i vilket område du är verksam, avgör hur högt stöd du har tillgång att söka (Jordbruksverket, 2023, (1)). Det här Norrlandsstödet, och andra nationella stöd, anser flera av mina deltagare är avgörande för lönsamheten här uppe. Skulle det inte finnas nationella stöd här skulle de ekonomiska förutsättningarna vara betydligt sämre och vi skulle troligtvis inte se fenomenet med migrerande bönder hit heller.

Flertalet av informanterna ser dock positivt på Norrmejerier som är det enda mejeri som har uppsamlingsområde i Västerbotten. Mejeriet är det enda med uppsamling i Norrland, vilket gör att bönderna är låsta till det mejeriet, till skillnad från söderut och utomlands där det oftare finns fler aktörer att välja mellan. Det upplevs dock som både hållbart och familjärt med ett mindre mejeri, där ledningen känns närmre bonden. Det blir också en tydlig gemenskap för de norrländska mjölkbönderna, där de samverkar och arbetar tillsammans med gemensamma intressen i mejeriföreningen, ett tecken på när det inbyggda kapitalet är positivt inte bara för individen utan även i större sammanhang (Gunnarsdotter, 2005). Det utmanas man som bonde också av, det småskaliga säger Erik under hans intervju. Det är dock svårt för mejeriet att kunna hävda sig på världsmarknaden, vilket kan ge sämre betalt ut till bonden, vilket påverkar lönsamheten på gårdarna. Men kan man se ljus på framtiden, se ljus på utmaningar och tron att man ska kunna ta sig igenom dem,

är det en utmaning som triggar och driver en som företagare säger Erik i slutet av sin intervju.

4.3 Ett holländskt Community

”Vi flyttade inte hit för att det fanns holländare här, vi flyttade hit för att det fanns möjligheter här.” – Informant 4

”Vi visste inte att det redan fanns flera holländska mjölkgårdar här när vi köpte gården. Det kom som en överraskning, samtidigt är det kanske ett bevis på att möjligheterna och förutsättningar är väldigt bra här.” - Informant 4

De holländska mjölkbönderna som flyttat hit har flyttat för att finna bättre förutsättningar och möjligheter för att bli mjölkbönder än vad det har funnits i Holland. Det går att koppla med O’Rielly och Bensons (2009) begrepp livsstilmigration. Begreppet syftar till att förklara hur du väljer att flytta baserad på att hitta en högre livskvalitet än vad du har i ditt hemland. Från 2016 och fram till och med idag finns det knappt ett tiotal mjölkgårdar med holländsk bakgrund i Robertsfors kommun.

Det har blivit en typ av lokala gemenskap när det flyttat hit flera holländare. De kommer från liknande situationer, med liknande intressen, talar samma språk och delar kulturer och normer och skapar en gemenskap även utanför deras livsstil som mjölkbönder. Det kan ses som viktigt att kunna vara en del av den gemenskapen som skapats där du kan få möjlighet att bevara och känna en tillhörighet till den kultur, de normer och den tillhörighet ni delar till ert hemland. Samtidigt är det viktigt att när man flyttar till en ny plats kunna lämna den gemenskapen och vara öppen för en ny lokala gemenskap (Gunnarsdotter, 2005).

”Det svenska språket är väldigt viktigt. Det är du som migrerat och flyttat, då är det också du som ska anpassa dig – inte dina grannar. Det är väldigt viktigt. Det var svårt i början, men det behöver inte vara perfekt. Men viljan att försöka, att visa att man försöker, det är det absolut viktigaste. Det är nog svårare för de holländare som kommer hit, till det här området nu, svenskar pratar så bra engelska och det är så många som pratar holländska här, då tar det längre tid. Och jag tror det även kan påverka ens vilja att prata svenska, och det är inte bra för någon av oss i slutändan. Det är vi som ska anpassa oss.” Informant 4

Under fler än en intervju kom vi in och började prata om det finns en gräns för hur många holländare på en plats, den svenska lokala gemenskapen kan klara av, om det finns en sådan gräns. Vi pratade om vad som händer när det kommer så många holländare till en plats att den kan kallas för ”Lilla Holland” och vad det kan få för konsekvenser. Kan den holländska gemenskapen bli för närvarande så att du inte

väljer att ansluta dig, eller att du inte bli välkomnad i den svenska gemenskapen på en plats. Att det blir en tydlig vi mot dem känsla. Det kan också vara positivt om de olika gemenskaperna kan använda sitt överbyggande kapital vilket gynnar både individerna och samhället (Putnam, 2002). Samhället gynnas av att individer ingår i gemenskaper och känner en tillit och trygghet (Gunnarsdotter, 2005).

”Vi ställde oss frågan ifall vi skulle marknadsföra det här området, för att få fler holländska bönder hit. Fler holländare här skulle ge oss större konkurrens men om svenska bönder lägger ner, måste det finnas någon som fortsätter driva mjölkproduktion också. Mejeriet behöver det. Men jag ville verkligen inte locka hit holländare, för att göra det svårare för de svenskar som vill, så vi valde att inte försöka sälja det här området i Holland, utan har hållit det mer för oss själva.” – Informant 2

I Wangenfors kandidatuppsats 2011 framgår hur kommunen lockade till sig arbetskraft genom ett riktat projekt för att få entreprenörer till orten. I sådana fall kan det finnas enkla förklaringar till varför det samlats många holländare på samma plats, när pull-faktorer har presenterats för människor som redan känner en form av push-faktorer (Putnam, 2002). I Västerbottens fall har de aktiva bönderna här valt att inte marknadsföra området till sina bekanta i hemlandet utan de har flyttat flera holländare hit av andra orsaker och oberoende av varandra. Såvitt jag kunnat eftersöka har jag inte heller funnit att det funnits några projekt från statligt håll som skulle kunna likna det Wangenfors undersöker (2011). Gemensamt för mina informanter är att de har haft en stark vilja att komma in i den svenska lokala gemenskapen och sett värdet i det inbundna kapitalet som finns på platsen.

”Så här bra grannar får man inte överallt. Jag hade byggt upp ett socialt nätverk här i bygden och det var också värt något. Jag ville inte lämna det.” - Informant 1

Flera av de holländare som idag har gårdar i området har först åkt till Sverige för att arbeta och se vad landet har att erbjuda. Flera av mina informanter har arbetat i södra Sverige och i mellan Sverige innan de sedan genom sina uppbyggda svenska kontakter flyttat norrut. Flera av informanterna har då tagit arbete på gårdar här uppe och börjat komma in den lokala gemenskapen på platsen. Som ovan citat nämnt menar informanten att han redan hade ett starkt band till gemenskapen på orten vilket gjorde att han gärna valde att köpa en gård i samma område. Inte för att det nödvändigtvis fanns holländare här utan för att hans lokala gemenskap var stark här och han värderade det högt. I Gunnarsdotter (2005) skriver hon om att det är givande för samhället i stort att individer ingår i gemenskaper och det innebär här att när en individ värderar en lokal gemenskap högt, gynnar det inte bara individen utan hela den lokala gemenskapen.

”Hjärtat säger nej men hjärnan säger ja. Men vi kommer att stanna kvar här, efteråt, barnen är uppväxta här. Det är allt de vet.” - Informant 2

Citatet ovan är ett svar jag fick på frågan om informanten skulle vara beredda att sälja gården, idag eller i framtiden. Deras barn är en del av deras livsmål och deras barn har i sin tur, till största del bott och levt i den lokala gemenskapen som finns här. De kommer alltid att ha starka band till Holland, men de är uppväxta här och det är till stor del de som kommer att minnas. Det är här de skapar sina sociala nätverk, sina normer, kulturer och traditioner. De här holländarna, flyttar och migrerar framför allt för att hitta möjligheter att försörja sig som jordbrukare men när de under sina liv bygger upp sitt sociala kapital, platsbehörighet och anpassar sig till den här platsen. Väljer flera att stanna även efter att deras livsmål är uppnått och då kanske för att det här livet de söker, inte bara är ur företagarperspektiv utan även ger dem en högre livskvalitet. Som även efter de gått i pension, kan uppfylla deras livsmål. I O’Rielly och Benson (2009) definition av livsstilsmigration anser det personer som både flyttar permanent och som efter en tid väljer att flytta vidare eller tillbaka till hemlandet igen.

4.4 Holländska drivkrafter

”Man måste se just på framtiden. Det är nog en av de starkaste drivkrafterna.” – Informant 2

”Jag drivs av utmaningar och den frihet man får som egenföretagare.” – Informant 3

Att ta beslutet att flytta och migrera till ett annat land kan vara ett sätt att lämna ”ekorrhjulet” och dess gamla vanor. Mina informanter har sökt efter något som de inte har hittat i sitt hemland. O’Rielly & Bensons (2009) definition av livsstils migrations begreppet med innebörden över hur en frivillig migration sker genom att människor söker en högre livskvalitet på en annan plats förklarar varför holländare har flyttat hit, de har funnit det de söker här, för en högre livskvalitet. Flera av mina informanter jag har pratat med har drivits av längtan efter en livsstil som innefattar natur, mjölk och frihet. Dock har alla beslutat att migrera en gemensam målbild, att kunna verka som lönsamma företagare inom mjölkproduktion. Den målbilden finns här i Västerbotten medan dem inte ser att den existerar för dem i Holland.

De holländarna som bosatt sig i Västerbotten letar inte efter solen utan en landsbygd som passar deras målbilder. Enligt Eimermanns (2015) definition av begreppet kan holländarna ses som livsstils migranter som söker en landsbygd där det finns förutsättningar för att nå dessa målbilder. De söker sig till områden som passar deras krav och som erbjuder möjligheter för att få vara mjölkbönder, i mina informanters fall. I Västerbotten finns det goda möjligheter för jordbruk och för mjölkproduktion. Det är relativt billigt att köpa gård och mark till skillnad från i södra Sverige eller i deras hemland Holland. I Sverige är medelåldern på svenska

bönder hög, över 60 år, vilket innebär att det börjar vara många som vill gå i pension och finns det då inte intresserade arvingar inom familjen som vill ta över, säljs gårdarna. Vilket i sig är bra, för att inte vår livsmedelsberedskap ska sjunka. Det tar lång tid att starta upp ett livsmedelsföretag men det går väldigt fort att sluta producera, vilket gör marknaden skör och känslig när många lantbrukare blir äldre. Det skapas en obalans i näringen. Norrmejerier riskerar här att förlora en stor del av sin mjölkvägning ifall flera gårdar skulle läggas ner. Om det sociala kapitalet i en lokal gemenskap påverkas av dem som upprätthåller det (Gunnarsdotter, 2005) betyder det också att ifall ett flertal aktiva mjölkbönder väljer att lägga ner och lämna gemenskapen – att den inte bara blir svagare ekonomiskt utan även socialt.

Att flytta som livsstilsmigranter och att försöka finna en högre livskvalitet och glädje i ett annat land är tufft. Att flytta och i ett nytt land välja att starta upp eget företag och lära sig de lagar, regler och förhållningssätt som en ska förhålla sig till här, är också krävande. Flera av mina informanter berättar om den gemenskapen och tryggheten som blivit av att det är många holländare här på den här platsen. Samtidigt är de noga med att understryka att det inte är därför de är här. De är här för att de är här de har funnit den livskvalitet som de valde att migrera för.

Avslut

5.1 Avslutande ord

De informanter jag har intervjuat har alla vittnat om de svåra ekonomiska förutsättningarna för mjölkproduktion i Holland och att om du inte har en aktiv gård att ta över är det väldigt svårt ekonomiskt. De har därför valt att söka möjligheter utanför deras hemland för att hitta en livsstil som bönder. En annan drivkraft som drivit dem att söka sig till Norden är dels dess närhet till hemlandet och släkten, dels de fina förutsättningar som finns här, både ekonomisk och ekologisk. Att de har råkat samlats ett flertal gårdar inom samma område är inte bara en ren slump utan tyder på att både deras drivkrafter och deras livsmål varit liknande. Att tidsperioden för vad de sökt för typ av gårdar, varit rätt också, då dessa gårdar blivit tillsalu. Samtidigt har det då funnits viktiga nyckelpersoner som har kunnat guida köpare och säljare till varandra vilket har fått resultatet att det nu finns ett flertal mjölkgårdar i Västerbotten med holländsk bakgrund.

Informanternas val att migrera relaterar väldigt mycket till att de är och ser sig som mjölkbönder. Ingen av dem hade möjlighet att vara och leva enligt den livsstilen i Holland och det har varit den absolut starkaste drivkraften att migrera. Flera av mina informanter vittnar dock om att det har hittat något betydligt mer värdefullt en bara en plats att arbeta på, de har funnit livskvalitet. Livskvalitet i det liv de får leva, i det liv deras barn får växa upp i på den svenska landsbygden. Det är intressant hur de har valt att lämna det dem har i Holland och den gemenskapen som de har varit delaktiga i där, för att flytta till Sverige och inte bara hitta en svensk gemenskap utan blir delaktiga i en holländsk gemenskap här i Sverige också. Även om den holländska lokala gemenskapen var menad eller inte, verkar det skapa ett viktigt mervärde för mina informanter. Och det här mervärdet kommer i förlängningen att kunna ge ett mervärde även för andra på den här landsbygden.

Ända sedan jag i början av mina intervjuer fick motfrågan om ”Varför inte Norrbotten?” så har jag funderat över det. Här i Västerbotten har vi nu sett fenomenet där migrerande bönder slår sig ner och driver mjölkproduktionen vidare och varför har vi inte sett det i Norrbotten? Kan den studie jag gjort här i

Västerbotten ge några svar på vad det är för förutsättningar som kan krävas av Norrbotten för att det ska locka holländare att flytta även dit? Om de förutsättningar någonsin kommer att inträffa är ännu oklart men det kanske går att dra någon lärdom av vad som skett här för att se vad som kan hända även på andra platser i landet. Jag kommer dock inte kunna svara konkret på varför det här fenomenet inte har inträffat på samma sätt i Norrbotten eller om det någonsin kommer att göra det.

Jag har intervjuat en liten grupp holländare som har flyttat och hamnat i samma område här i Sverige och som inte är fullt generaliserbar med andra platser, tidpunkter och händelser. Det den här studien kan säga är vad som har krävts här, på den här platsen och för den här tidpunkten och i bästa fall ge en antydning av vad som krävs av andra platser för att fenomenet ska uppstå.

Avslutningsvis vill jag säga att holländare flyttar hit för att de ser förutsättningar och möjligheter här, vilket ger dem livskvalitet både som företagare och som privatpersoner när de ansluter till den lokala gemenskapen på vår svenska landsbygd. De får vara egenföretagare, entreprenörer och har hittat den frihet de saknat. Vad det här i förlängningen kommer att få för resultat för vår landsbygdsutveckling och för vår inhemska livsmedelsproduktion går att spekulera i. Men idag, att aktiva bönder tror på en mjölkproduktion i norra Sverige, betyder att vi även i närtid kommer att kunna ställa svenska mejeriproduktion på våra köksbord. Något vi borde räkna som ett mervärde oavsett var bönderna själva kommer ifrån eller vilka drivkrafter det var som fick dem att flytta hit.

Referenslista

- Andersen. U, Engström. H-P (2005) *Ett holländskt fenomen i Värmland – Faktorer bakom och effekter av en holländsk inflyttning*, Karlstads universitet, finns tillgänglig på länk <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:6020/FULLTEXT01.pdf> (hämtad den 02-06-23)
- ATL (2022) *Nederländerna vill få bort var tredje ko*, text Cecilia Persson, uppdaterad 21 februari 2022, finns tillgänglig på länk: <https://www.atl.nu/nederlanderna-vill-fa-bort-var-tredje-ko> (hämtad: 18-05-23)
- ATL (1) (2022) *Avvecklingsvåg bland mjölkbönder i Västerbotten*, publicerad den 9 februari 2022, finns tillgänglig på länk: <https://www.atl.nu/avvecklingsvag-bland-mjolkbonder-i-vasterbotten> (hämtad den 19-05-23)
- Brussels Report (2022) *The solution to the Dutch nitrogen crisis is to modify Eu rules*, publicerad 04-07-22, originally published in Dutch by De Volkskrant, finns tillgänglig på länk: <https://www.brusselsreport.eu/2022/07/04/the-solution-to-the-dutch-nitrogen-crisis-is-to-modify-eu-rules/> (hämtad den 01-06-23)
- Bryman. A (2002) *Kvalitativa metoder i Samhällsvetenskapliga Metoder*, Malmö, Liber ekonomi
- Creswell, J.W. & Creswell, J.D. (2018). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Fifth edition. Los Angeles: Sage publications.
- Eimmermann, M. (2015). Lifestyle migration to the North: Dutch families and the decision to move to rural Sweden. *Population, Space and Place*, 21(1), 68-85
- Eriksson Robertsson. I-G (2010) *Livsstilsmigration till landsbygden och transnationella företagare, nederländsk bosättning och turistföretagande i mellersta Klarälvdalen under 2000-talet*, mastersarbete i samhällsplanering, Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet, finns tillgänglig på länk: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:322347/FULLTEXT01> (hämtad den 02-06-23)
- Gunnarsdotter. Y (2005) *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap*, Den svenska landsbygdens omvandling ur Locknevis perspektiv, Doctoral thesis, Swedish

- University of Agricultural Sciences, Uppsala 2005, finns tillgänglig på länk: https://pub.epsilon.slu.se/773/1/YG_avhandling.pdf (hämtad den 01-06-23)
- IOM (2023) *IOM definition of migrant, international organizations of migrations*, tillgänglig på länk: <https://www.iom.int/about-migration> (hämtad 18-05-23)
- Irène A. Flygare & Maths Isacson (2003) *Det svenska jordbrukets historia*. Band 5. Jordbruket i världsfärdssamhället 1945 – 2000, Natur och Kultur/ LT:s förlag
- ISOF (2021) *Migration i alla tider*, publicerad 16-12-22, finns tillgänglig på länk: <https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/i-rorelse/migration-i-alla-tider> (hämtad den 01-06-23)
- Jordbruksaktuellt (2023) *Nederländska bönder protesterar mot utsläppsmål*, text Ausrine Öhrström, publicerad 14 mars 2023, finns tillgänglig på länk: <https://www.ja.se/artikel/2232369/nederlndska-bnder-protesterar-mot-utslppsml.html> (hämtad den 19-05-23)
- Jordbruksverket (2021) *Jordbruksföretag och företag 2020*, text Kristin Gustavsson, publicerad 28 april 2021, finns tillgänglig på länk: <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2021-04-28-jordbruksforetag-och-foretagare-2020> (hämtad 18-05-23)
- Jordbruksverket (2019) *Hur många kor finns det i din kommun?* Borgholm och Gotland leder listorna, publicerat den 4 juli, finns tillgänglig på länk: <https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2019/07/04/hur-manga-kor-finns-i-din-kommun-borgholm-och-gotland-leder-listorna/> (hämtad den 18-05-23)
- Jordbruksverket (2023) *Nationellt stöd 2023*, senast granskad 26-01-23, finns tillgänglig på länk: <https://jordbruksverket.se/stod/jordbruk-tradgard-och-rennaring/jordbruksmark/nationellt-stod> (hämtad den 19-05-23)
- Jordbruksverket (2021) *Marknadsrapport för mjölk och mejeriprodukter*, utveckling till och med 2021, text av Eva Jirskog, Jönköping juni 2022, finns tillgänglig på länk: <https://jordbruksverket.se/download/18.20a475a817a79946ff781ca2/1656323796617/Marknadsrapport-mejeri-2021-tga.pdf> (hämtad den 24-05-23)
- Landström, H & Löwegren, M (2009) *Entreprenörskap och företagsbildning- från idé till verklighet*. Studentlitteratur, Lund
- LRF (2023) *Svensk mjölk i siffror*, källa Jordbruksverket.se, finns tillgänglig på länk: <https://www.lrf.se/fordjupning/svensk-mjolk-i-siffror/> (hämtad den 01-06-23)

- NE (2023) Västerbottens län, medverkande Konow von. J, Edlund. L-E, Erlandsson. U, finns tillgänglig på länk: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/v%C3%A4sterbotten-s-l%C3%A4n> (hämtad den 02-06-23)
- Norrmejerier (2023) *Gör gott för Norrland*, finns tillgänglig på länk: <https://www.norrmejerier.se/gor-gott-for-norrland> (hämtad den 19-05-23)
- O'Reilly, K. and Benson, M. 2009. 'Lifestyle Migration: Escaping to the Good Life?' in Benson and O'Reilly (eds) *Lifestyle Migration. Expectations, Aspirations and Experiences*, Farnham: Ashgate
- Putnam. R (2002) *Bowling alone*, Simon & Schuster
- Regeringskansliet (2017) *Vision och mål för livsmedelsstrategin fram till 2030*, informationsmaterial från Landsbygds- och infrastruktursdepartementet, publicerad den 16-01-17, finns tillgänglig på länk: <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2017/01/mal-for-livsmedelsstrategin-fram-till-2030/> (hämtad den 01-06-23)
- Robson, C. & McCartan, K. (2016). *Real world research: a resource for users of social research methods in applied settings*. Fourth Edition. Hoboken: Wiley.
- Sandström. E (2022) *Resurgent back-to-the-land and the cultivation of a renewed countryside*, Special issue article, publicerad 10-10-22, Wiley Online Library, finns tillgänglig på länk: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/soru.12406> (hämtad den 01-06-23)
- SCB (2022) *Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2022*, befolkningsändringar 2022, finns tillgänglig på länk: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/folkmangd-och-befolkningsforandringar---helarsstatistik/folkmangd-i-riket-lan-och-kommuner-31-december-2022-och-befolkningsforandringar-2022/> (hämtad den 19-05-23)
- SCB (2023) *Befolkningstäthet Sverige*, senast uppdaterad 09-03-23, finns tillgänglig på länk: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/befolkningstathet-i-sverige/> (hämtad den 19-05-23)
- Schryer. F (2006) *A Case Study of Dutch Immigrant Farmers in Canada i Farming in a Global Economy*, Series: International Studies in Sociology and Social Anthropology, Volume: 101, Brill

- Stenback. H (2013) *Drivkrafter hos mjölkbönder i dalarna – hur kan vi bevara mjölkbönderna?*, Självständigt arbete i landsbygdsutveckling, institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet, finns tillgänglig på länk: https://stud.epsilon.slu.se/5997/1/stenback_h_130829.pdf (hämtad den 01-06-23)
- SVT (2019) *Debbie lämnade Holland för Sverige – blev mjölkbonde i Överklinten*, publicerad 1 Oktober 2019 av Berno Jonsson, finns tillgänglig på länk: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/debbie-lamnade-holland-for-sverige-blev-mjolkbonde-i-overklinten> (Hämtad den 01-06-23)
- SVT (2016) *Holländare satsar på Svenska mjölkgårdar*, publicerad den 22-04-2016, text av Dino Jasavoic, finns tillgänglig på länk: <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/hollandare-satsar-pa-svenska-mjolkgardar> (hämtad den 01-06-23)
- Vetenskapsrådet (2017) *God forskningsed*, ansvarig utgivare Sven Stafström, generaldirektör Vetenskapsrådet, finns tillgänglig på länk: https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf (hämtad den 02-06-23)
- Wangenfors. T (2011) *“Nu ska vi locka till oss holländare” Om arbete och livskvalitet, kandidatarbete i landsbygdsutveckling*, institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet, finns tillgänglig på länk: https://stud.epsilon.slu.se/3005/1/wangenfors_t_110704.pdf (hämtad den 01-06-23)
- Wolleswinkel. A, Weersink. A (2001) Farmer Emigration: The case of Dutch dairy farmers moving to Ontario. i *Livestock Production Science*, Volume 69, Elsevire
- Woods. M (2011) *Rural*, Routledge

Bilaga 1

Intervjuguide

Jag skulle vilja veta lite mer om dig, vill du berätta lite om dig själv och din nuvarande gård? (Bakgrund)

- Hur gammal är du? Har du barn? Släkt i landet?
- Hur länge har du bott i Sverige?
- Svenskt medborgarskap? Har du kvar medborgarskap i Nederländerna?
- Hur länge har du varit jordbrukare? Har du alltid vetat att du ville bli bonde?
- Andra yrken/utbildningar?
- Ägde du jordbruk i Nederländerna (elr annat land)?

Anteckningar:

Varför flyttade du till Sverige, vad var anledning? (migrationsprocess, socialt kapital/nätverk)

- När och varför kom idén om att flytta?
- Hur fick du information/vetskap om Sverige (Västerbotten)?
- Var Sverige första alternativet eller fanns det andra länder?
- Har du haft/arbetat på andra gårdar i landet?
- Hur skiljer sig dina upplevelser åt mellan Sverige – Nederländerna, Västerbotten – andra län?
- Varför just Norrland?
- Varför tror du att svenskar inte ser möjligheter?
- Använder du dig av ditt kontaktnät från Holland också? Hur i sådana fall? Frågor, funderingar, idéer eller annan hjälp?
- Hur fick du ekonomiskt kapital att köpa en gård?
- Vad var kraven när du letade gård? Fanns det särskilda krav, vilka och varför?

Anteckningar:

Varför blev du mjölkbonde? Vad är det som driver dig att arbeta med jordbruk och mjölkkor? (drivkrafter)

- Har du jordbruk inom familjen?
- Vad är de största skillnaderna att vara mjölkbonde i S versus N?
- Vad ser du som viktigt i din produktion?
- Är du aktiv inom föreningslivet? Lrf, NM eller liknande.
- Vad är viktiga drivkrafter för dig som bonde? Ekonomiska inkomster, socialt, arbete med djur och natur, ett arbete som du trivs med osv

Anteckningar:

Skulle du kunna sälja din gård idag? (platsanknytning)

- Hur känner du inför din gård idag? Kan du tänka dig att sälja den i framtiden?
- Ser du det som en livsstil att vara bonde? Eller är det rent företagande, som vilket annat yrke som helst?
- Hur ser du på hur dina råvaror förädlas och säljs? Positivt, negativt, storskaligt eller lokalt.
- Handlar du själv lokal mat?
- Hur viktigt har det svenska språket varit att kunna?
- Hur påverkar det dig att ni är så pass många Holländare just här?
- Varför tror du att ni hamnat så många just här?

Anteckningar:

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.